

סיון התשע"ד

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

בין ריגול לתיור

לפרשת בהעלותך (על פי שיעורים של הרב מרדכי ברויאר זצ"ל והרב יונתן גרוסמן)

הנפילים בני ענק מן הנפלים ונהי בעינינו פחגבים וכן היינו בעיניהם:

6. במדבר י"ד א-ד:

ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא: וילנו על משה ועל אהרן כל בני ישראל ויאמרו אליהם כל העדה לו מתנו בארץ מצרים או במדבר הזה לו מתנו: ולמה ה' מביא אתנו אל הארץ הזאת לנפל בחרב נשינו וטפנו יהיו לבז הלוא טוב לנו שוב מצרימה: ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה.

7. דברים א: כ"ב-כ"ח

כב ותקרבון אלי כלכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו- לנו את-הארץ וישבו אתנו דבר את-הדרך אשר נעלה-בה ואת הערים אשר נבא אליהן. כג וייטב בעיני הדרך ואקח מכם שנים עשר אנשים איש אחד לשבט. כד ויפנו ויעלו ההרה ויבאו עד-נחל אשכול וירגלו אתה. כה ויקחו בידם מפרי הארץ ויורדו אלינו וישבו אתנו דבר ויאמרו טובה הארץ אשר-? הנה אלהינו נתן לנו. כו ולא אביתם לעלת ותמרו את-פי יהוה אלהיכם. כז ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת יהוה אתנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אתנו ביד האמרי להשמידנו. כח אנה אנחנו עלים אחינו המסו את-לבבנו לאמר עם גדול ורם ממנו ערים גדלות ובצורת בשמים וגם-בני ענקים ראינו שם.

8. רש"י:

שלח לך - לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח.

על פי ה' - ברשותו, שלא מיחה על ידו

9. הרב מרדכי ברויאר:

סתירה זו איננה ניתנת להתיישב אלא על פי ההנחה, ששני הדברים האלה אירעו זה בצד זה; וה' ציוה את משה לשלוח מרגלים - וגם העם ביקש ממהה לשלוח מרגלים. ומסתבר, שמצות ה' ובקשת העם לא היו תלויות זו בזה אלא תחילה הציע העם למשה לשלוח מרגלים, והצעת העם נתקבלה על דעת משה; ובאותה שעה עדיין לא ידעו משה והעם, שעתיד ה' לצוות אותם על כך. ואחר כך ציוה ה' את משה לשלוח מרגלים; ומצוה זו ניתנה למשה כצו מוחלט, שאיננו תלוי כלל ברצון העם.

1. במדבר י"ג א-כ:

וידבר ה' אל משה לאמר: שלח לך אנשים ויתרו את ארץ פנעו אשר אני נתן לבני ישראל איש אחד אחד למטה אבותיו תשלחו כל נשיא בהם: וישלח אתם משה ממדבר פארן על פי ה' כלם אנשים ראשי בני ישראל המה... וישלח אתם משה לתור את ארץ פנעו ויאמר אליהם עלו זה בנגב ועליתם את החר: וראיתם את הארץ מה הוא ואת העם הישב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב: ומה הארץ אשר הוא יושב בה הטובה הוא אם רעה ומה הערים אשר הוא יושב בהנה הבמחנים אם במבצרים: ומה הארץ השמנה הוא אם רזה היש בה עץ אם אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי כפורי ענבים.

2. במדבר י"ג כ"א-כ"ה:

ויעלו ויתרו את הארץ ממדבר צן עד רחב לבא חמת: ויעלו בנגב ויבאו עד חברון ושם אחימן ששי ותלמי ילדי הענק וחרון שבע שנים נבנתה לפני צען מצרים: ויבאו עד נחל אשכול ויתרו משה זמורה ואשכול ענבים אחד וישאיהו במוט בשנים ומן הרמנים ומן התאנים: למקום ההוא קרא נחל אשכול על אדות האשכול אשר פרתו משה בני ישראל. וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום:

3. במדבר י"ג כ"ו-כ"ט:

וילכו ויבאו אל משה ואל אהרן ואל כל עדת בני ישראל אל מדבר פארן קדשה וישבו אותם דבר ואת כל העדה ויראו את פרי הארץ: ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש הוא וזה פריה: אפס כי עז העם הישב בארץ והערים בצורות גדלות מאד וגם ילדי הענק ראינו שם: עמלק יושב בארץ הנגב והחתי והיבوسی והאמרי יושב בהר והכנעני יושב על הים ועל יד הירדן:

4. במדבר י"ג ל:

ויהס כלב את העם אל משה ויאמר עלה נעלה ונרשנו אתה כי יכול נוכל לה:

5. במדבר י"ג ל"א - ל"ג:

והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו: ויוציאו דבת הארץ אשר תרו אתה אל בני ישראל לאמור הארץ אשר עברנו בה לתור אתה ארץ אכלת יושביה הוא וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות: ושם ראינו את

ישב בהנה הבמחנים אם במבצרים". אולם, לצד נתונים אלו אומר משה פרטים נוספים, שלא ברור איזה תפקיד הם יכולים לשמש בהתכוננות למלחמה הקרובה לבוא. כך למשל: "ומה הארץ השמנה היא אם רזה, היש בה עץ אם אין". פוריותה של הארץ אינו רלוונטי כלל לשאלת כיבוש הארץ, ולא ברור מדוע מרגלים צריכים להחזיר למנהיג את מסקנתם בענין זה. יתירה על זאת, דווקא נתון זה זוכה למשנה חשיבות בשל דרישת משה - "והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ". על המרגלים להביא דוגמאות מפרי הארץ ולהראות לעם היושב במדבר ומתכוון לכיבוש הארץ. מה צורך יש בדבר? בניגוד לכך אצל יהושע כתב המינוי קצר וחד: "לכו ראו את הארץ ואת יריחו".

לאור הבדלים אלו ניתן להגדיר ביתר דיוק את תפקיד המרגלים בפרשת השבוע. אם נעבור על הנקודות שהזכרנו, נראה מיד כי הדבר הפשוט והמתבקש יותר נעשה אצל יהושע, ואילו במרגלים ששולח משה אנו מופתעים לגלות את הפרטים הללו.

במקום לשון ריגול מופיע לשון לתור, כלומר לטייל ולהסתכל. תפקיד תיירי משה אינו צבאי כלל, אלא פוליטי-מדיני. ה"ממשלה" של העם...הולכים לטייל בארץ על מנת להכירה. לא האסטרטגיה הצבאית עומדת מול עיניהם אלא היכרות עם הארץ אליה הם עומדים להיכנס, ובה הם מתעתדים לגור.... לא ייפלא אפוא, כי כשחוזרים מרגלי משה, ומדברים רעות על הארץ מכנה זאת הכתוב: "ויצאו דיבת הארץ אשר תרו אתה". ארץ ישראל עומדת למבחן בדיווח המרגלים, ולא רק יכולת כיבושה...

13. הרב יעקב צבי מקלנבורג- בעל"ה הכתב והקבלה":

בלשון הקודש ישנו הבדל בין "תיור" לבין "ריגול", הרי נאמר: "שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען" המילה: לתור- היא במובן חיובי- לראות את הטוב והיפה, אך המילה ריגול- היא במטרה לחפש את השלילה שבדבר. כאן היה חטאם, הם לא הלכו במטרה לחפש את הצד הטוב של ארץ ישראל, אלא כוונתם הייתה לשלול אותה בכל מיני טענות. הדבר מוכח מהמשפט: "ויבואו עד נחל אשכול וירגלו אותה"

14. הגר"י ניימן ב"דרכי מוסר":

יש כמה דרגות באמונה, הנמוכה ביותר היא: להאמין שכל מה שעינו של האדם רואה בסביבתו- נברא על ידי בורא עולם כגון: בעלי חיים, עצים ופרחים, נהרות ויבשות וכו'.

דרגה גבוהה יותר היא להבין שכשאדם יוצר - גם זה ממעשי ה' ואל יחשוב האדם: "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"

מסיבה זו נאמר ביציאת מצרים: "אנוכי ה' אשר הוצאתיך מארץ מצרים", הקב"ה הוא שהוציאם ממצרים ולא משה שליח ה'.

דרגה גבוהה יותר באמונה היא ההבנה שהכל מה' הטוב גם הרע, ששניהם מתקיימים רק ברצון ה'. לכן אם הקב"ה הבטיח כי ארץ ישראל היא טובה- יש להאמין בכך. ודווקא בדרגה זו של אמונה- חטאו המרגלים וכשלו.

ואין ספק, ששתי השליחויות האלה לא היו שונות זו מזו רק במיחות המשלח - אלא גם במהות השליחות. שהרי מחשבות ה' גבהו ממחשבות האדם - כדרך שגבהו שמים מארץ; ושליחות המוטלת על אדם מידי ה' אי אפשר שלא תהיה שונה וגבוהה משליחות המוטלת עליו מידי אדם...

מטרת העם מפורשת בכתוב: העם ביקש לשמוע מפי המרגלים "את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבא אליהן" (דברים א, כב). ה' לעומת זאת מצווה לראות את הארץ כולה. נאמר בפסוק "יתורו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל". נראה מסתימת לשון הכתוב, שאין די שיראו את הדרך שעולים בה ואת הערים שבאים אליהן; אלא חובה עליהם לראות את הארץ כולה.

אין דרך נשיאים וראשי עם לצאת בעצמם אל ארץ האויב כדי לתור שם דרכים וערים; אלא הם ממונים על המלחמה בכללותה. הם שולחים מרגלים, ואינם נשלחים כמרגלים; הם נותנים פקודות, ולא מקבלים פקודות.

נמצא, שהנשיאים לא יצאו לרגל את הארץ כדי לסייע על ידי כך לשבטים הכובשים; אלא עצם הליכתם בארץ כבר היה בה משום תחילת כיבוש. כאברהם בשעתו הם ראו את כל הארץ והתהלכו בה לכל אורכה וכך קנו את הארץ בראייה ובהליכה ובעקבותיהם באו אחר כך השבטים וקנו את הארץ בכיבוש מלחמה.

10. הרב זלמן ברוך מלמד:

למעשה, שליחותם לא הייתה צריכה לעסוק כלל בשאלה "האם?...?", אלא בשאלה "איך?...?", כאשר מראש ברור לכל, שהולכים לכבוש את הארץ. הקב"ה ביקש לתת לבני ישראל חלק ושותפות עמו בכיבוש הארץ. לכן, הסכים לשלוח מרגלים, שתפקידם יהיה להביא ידיעות על יושבי הארץ ועל הדרכים הנוחות לכיבוש הארץ. אך צריך היה להיות ברור לכל, מעל כל ספק שארץ ישראל תיכבש על ידי בני ישראל, גם בסיעתא דשמיא מאת הקב"ה, וגם בדרך הטבע, מכוחם של ישראל.

גם בימנו, צריכים אנו לדעת שאין שאלה, "האם צריך להחזיק בארץ ישראל?!", כמובן שצריך להחזיק בכל עוז בארץ ישראל, מאחר שעל דבר זה נצטוונו במצוות עשה, ואיסור חמור הוא למסור חלקים מארץ ישראל לנכרים. לכן, השאלה היחידה העומדת בפנינו היא: "איך?!", איך נחזיק בכל ארץ ישראל, ומה עלינו לעשות לשם כך.

11. יהושע ב' א':

א וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בְּנֵי-נֹון מִן-הַשְּׁטִים שְׁנַיִם-אֲנָשִׁים מִרְגְּלִים חָרָשׁ לְאמֹר לְכוּ רְאוּ אֶת-הָאָרֶץ וְאֶת-יְרִיחוֹ וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ בֵּית-אִשָּׁה זֹנָה וּשְׂמָה רָחַב וַיִּשְׁכְּבוּ-שָׁמָּה.

12. הרב יונתן גרוסמן:

ההקבלה ברורה מאליה: עם ישראל עומד לפני מלחמת כיבוש הארץ / יריחו, ולפני היציאה לקרב, שולח המנהיג (משה / יהושע) מרגלים, על מנת להתכוון לכיבוש העומד לבוא.

חלק מהפרטים אנו אכן מצפים למצוא בכתב מינוי העוסק בריגול ערב מלחמה לריגול, למשל "ואת העם הישב בה החזק הוא הרפה, המעט הוא אם רב... ומה הערים אשר הוא